

ТРЭБА СЛУХАЦЬ ДЗЕДА

Праўду кажуць: не ўсё тое збываецца, на што чалавек спадзяваецца. Вось і ў нашых работнікаў культуры накладка выйшла: надоечы, перад Купаллем, не знайшлося ахвотнага на ролю дзеда Яўсея...

Што рабіць? Прыйшлося выручаць самадзейных артыстаў.

...Тэкст ролі я атрымаў за суткі да прадстаўлення. Прачытаў, парадаваўся, што нічога складанага, апроч таго, што ў пачатку дзеда звалі Яўсеем, а бліжэй да канца — чамусьці Аўдзеям. Але ж размова не пра тое.

...Адкрыў мерапрыемства народны калектыў аднаго з Дамоў культуры — файна праспяваў купальскія песні! І потым мог бы застацца на месцы — паслухаць іншых. Аж не — дружна рушыў у аўтобус, каб там пасядзець, пачакаць астатніх (а хоць бы дзеда Яўсея... З Аўдзеям) ды паехаць дамоў.

У чаканні, праўда, час амаль не ідзе...

А на сцэне, між тым, усё было паводле сцэнарыя: моладзь шукала папараць-кветку і правярала на шчырасць каханне, дзед (той самы) дзяліўся сваёю бядой: маўляў, засунуў ён бутэлечку ў кубелец з зернем, а яна ўзяла ды разлілася... Баба здурку курэй накарміла...

Калі «дзед» нарэшце ўсё раскажаў і зайшоў у аўтобус, іншыя артысты былі павесялелыя, бо, як выглядала, кульнулі пакрысе — адзначылі ўдалае выступленне... На «Яўсея», што быў раней пры пасадзе, зірнулі з насцярогай і хуценька прыбралі пляшку. Туды ж, у сумку, апусцілі акуратныя лустачкі пірага ды аддалі каманду ехаць, а то ж, маўляў, затрымаліся, час позні, а поспех можна і дома адзначыць.

...Як пачуў назаўтра «Яўсей», сарвалася гэтае «мерапрыемства»! І ўсё таму, што з бутэлечкай у сумцы зрабілася тое ж, што ў кубельцы з зернем — перакулілася, бедная!

А зрэшты, бедная мо была не яна, а гаспадыня, што абы-як паставіла? Альбо куры ці гусі...

Як ні круці, а трэ было глядзець купальскае прадстаўленне! Бо калі чалавек нешта бачыць, чуе альбо чытае, то міжволі набіраецца розуму.

Аляксандр Матошка,
Расонскі раён.

ДОМ ПАД ЛІПАМІ, альбо Хто папярэджаны, той узброены

Прыкмета часу: з досыць шырокага кола нашых знаёмых будуюцца толькі тры: пляменнік узяў крэдыт на кватэру, сусед — узводзіць гараж на лецішчы, супрацоўнік дабудовае ў вёсцы лазню. А вось некалі...

Тады, у дзевяностых гадах мінулага стагоддзя, дачны бум быў у самым разгары: ледзь не кожны паважаючы сябе прафкам (і наш таксама) як кот з селядцом насіўся са спісамі ахвотных будавацца, ён жа вышукваў і ўсімі праўдамі-няпраўдамі «прабіваў» участкі зямлі.

Як правіла, гэта былі няўдобыцы — хмызнякі ды пагоркі, былыя пясчаныя кар'еры, на якіх нічога не расло, бо проста не магло — па вызначэнні...

Але ж нават яны — асабліва блізу горада і па ходу электрычкі — лічыліся шчасцем. Ну як жа — сам Колас пісаў, што зямля не зменіць і не здрадзіць!

І таму, каб займаць яе і ўжо там свой кут, — людзі страсалі апошнія

грошы, залазілі ў даўгі, ездзілі «чаўночыць», шукалі блату і даставалі будаўнічыя матэрыялы, з рук у рукі (па сваіх супрацоўніках бачыла) перадавалі нумары тэлефонаў... Круціліся, карацей, як вавёркі ў колах.

Цягнула туды і маю каляжанку Тоню. Ёй вельмі хацелася быць як усе, гэта значыць, мець лецішча. Дзеўка, відаць, спала і бачыла свой домік на беразе сажалкі пад старымі ліпамі, малявала яго, замаўляла праект...

Гэта з аднаго боку, а з іншага — мама аднекуль з-пад Жытоміра — памачы дачцэ не магла, мужа ў свае 35 Антаніна не мела, грошай свабодных — таксама...

Выйсцем было адно — шукаць мужчыну.

З імі (супрацоўнікі ведалі) Тоні шчасціла, а часцей не шчасціла, бо нават каханкі каля яе чамусьці не трымаліся...Казалі, праўда: пасля аднаго пад ліпамі застаўся падмурак намаляванага доміка, пасля другога — спісаны будаўнічы вагончык.

Зрэшты, я, відаць, не ўспомніла б іх (як і саму Антаніну), бо лёс нас звёў і развёў — я памянцала работу, але ж...

Неяк, гадоў праз пяць, муж сказаў, што Дзяніс, яго армейскі сябра, надумаў паставіць дачу, хоча параіцца і папрасіць грошай. Справа, значыць, сур'ёзная, вечарам павінен зайсці.

...Справа гаспадыні тады — сабраць на стол (госць прыйшоў з каньком) ды прывеціць. А далей...

Мужчыны размаўлялі і выпівалі, я займалася дзецьмі і гаспадаркай, але ж па абрыўках фраз разумела, што за будоўлю (да таго ж — не маючы грошай) Дзяніс не браўся б, аднак... Ну дужа ж прывабнае месца: у трыццаці кіламетрах ад Мінска і ў трох — ад прыпынку электрычкі... Да таго ж сам участак проста на дзіва — вострым сатак (нашым ды іншым давалі тады па пяць), на беразе сажалкі (?), пад старымі ліпамі (!).

Пасля гэтых слоў мне ўжо хацелася «ўклініцца» ў мужчынскую размову, спытаць у гасця, ці ведае ён, як завуць суседку? Але ж той расказваў сам: што таварыства ўжо не новае, што электрычнасць і вада падведзены, што ўрадлівай глебы людзі навазілі, сады пасадзілі і домікі паставілі... Што пустуюць хіба лічаныя ўчасткі: у яго суседкі, напрыклад, толькі вагончык стаіць!..

Зрэдку, але ж часам здаралася — я варажыла знаёмым па руцэ, казалі пра лініі сэрца, розуму, лёсу...

Вось і тут падышла да Дзяніса, папрасіла паказаць далоні. Сказала, што той участак зямлі не яго, што за будоўлю яму лепш не брацца.

— Гэта чаму ж?! — абурыўся госць.

Давялося растлумачыць, што, мяркуючы па руцэ (ды і не толькі...), чалавек ён досыць рамантычны і ўлюбівы, што чарговае каханне (а Тоня — я ведала — свой шанц не ўпусціць) можа напаткаць яго якраз на дачы і што тады пад пагрозай апынецца не толькі яго будоўля, але і сям'я...

— Ды кінь ты!.. Не дуры галаву! — зашумелі на мяне працверзеўшыя мужчыны. — Хірамантак знайшлася! Ідзі адсюль!

Я пайшла, сказаўшы, што мая справа — папярэдзіць чалавека, а яго — думаць ды вырашаць.

...Як там ні было, але грошай Дзянісу мы пазычылі, і дачу пад ліпамі ён паставіў.

А вось адносіны з суседкай, казаў, не склаліся, бо (даслоўна) «ліпла, — як тая смала, а я ўжо быў папярэджаны».

...Народ сказаў: папярэджаны — значыць узброены.

Таццяна Гайко,
г. Мінск.

ХАВАЙЦЕ ВАШЫ ГРОШЫКІ...

Гэтую гісторыю мне раскажаў мой муж — відаць, пад вельмі добры настрой, бо звычайна з яго слова не выцягнуць.

Дык вось. У нашым двары два шматкватэрныя дамы, і ў адным з іх жыве Міхась — аптыміст, веселун... Каля яго пад'езда ўсе мужчыны збіраюцца (нават цяпер, калі Міша на пенсіі), а ўжо некалі раней... І пажартаваць з ім можна было, і новых анекдотаў наслухацца, і нарагатацца, а часам дык яшчэ і песню падхапіць: Міхась зацягваў...

Так было і ў тую нядзельку: мужчыны з абодвух дамоў акружылі Мішаву лавачку, завялі гамонку пра грошы. Коля і кажа:

— Проблема з імі...

— Проблема без іх! — папраўляе Міхась.

— Як быццам ты ведаеш? — сумняваюцца мужчыны. — Дальнабойшчыкі ж добра зарабляюць! І жонка твая пры грашах...

— Ага. Якраз яна і вінаватая: ад'язджала ў санаторый, — сказала, каб я долараў купіў... Ну схадзіў я па іх, ну прынёс, а далей што рабіць — куды іх схавець?.. Бо я ж такі — дзверы гады ў рады замыкаю. Забываюся... А нехта ж можа зайсці...

— Грошы ў банку лепш трымаць, — слухна заўважаў Пятро.

— Во... А гэта ідэя! — узрадаваўся Міхась. — Давай яшчэ па адной і па дамах, бо заўтра ж на работу.

...Раніцай ён ледзь яе не праспаў! Потым цэлы дзень займаўся рамонтам сваёй машыны. І толькі бліжэй да вечара стаў успамінаць учарашнюю размову пра грошы і думаць, куды ж ён іх паклаў?

...Дома пачаўся вобыск. У ходзе яго былі ператрэсены ўсе рэчы ў шафах і шафках, увесь посуд на паліцах і ў тумбачках, агледжаны ўсе куты і закуточкі (нават трубы ў прыбіральні)... Грошай нідзе не было.

Мішу зрабілася млосна, і ён падаўся на вуліцу: сеў на лавачку, закурыў. Амаль тут жа побач з'явіліся ўчарашнія сабутэльнікі, спыталі:

— Ты чаму не ў гуморы?

— Я ў транс! — адказаў ім Міхась. — Не ведаю, што і рабіць — хоць вярнуць намыльвай...

— Чаму?!

— Ды заўтра жонка дамоў вяртаецца, а я не помню, дзе грошы дзеў.

— Дык мы ж казалі, што ў банк іх трэба, што тады працэнты...

— У банк? — ажывіўся Міхась, падхапіўся з месца і куляй памчаў дамоў.

Там, спехам агледзеўшы ўсе магчымыя пустыя слоікі ў кухонных ды іншых шафках, ён нарэшце дайшоў да поўных, што стаялі ў халадзільніку і...

На ніжняй паліцы, у самым кутку, за каструлямі ўбачыў сімпатычны паўлітровічак з нечым незразумелым. Дрыжачаю рукою выцягнуў («Няўжо мая згуба знайшлася?»), зняў накрывку, пералічыў. Грошы былі на месцы. І таму гаспадар зноў паклаў іх у банку і паставіў у халадзільнік, бо — цікавая ж схованка: злодзей наўрад ці знойдзе!.. А жонка — няхай прыязджае і няхай пашукае лепшую.

Таццяна Новік,
г. Клецк.

Рубрыку вядзе Валянціна ДОЎНАР.
Ад яе ж.

Як пераканаліся нашы чытачы, «Слоўнік эпітэтаў беларускай мовы» не хлусіць: гісторыі бываюць абсурднымі, амурнымі, анекдатычнымі, банальнымі, абуральнымі, дзівоснымі, ідыёцкімі, камічнымі, кранальнымі, павучальнымі, скандальнымі, трагікамічнымі... А ўжо колькі праўдзівых — за час існавання рубрыкі...

Для тых, хто забыўся, нагадаем, што ў апошнія гады яна стала конкурсам на найлепшую. Вынікі яго падводзяцца ў пачатку года. Журы — і вялікае чытацкае, і малое рэдакцыйнае — працуюць. Пішыце. І, калі ласка, з нумарам тэлефона для аператыўнай зваротнай сувязі!

Неасабісты суб'екты

ПРАЗ НАВАЛЬНІЦУ

Як нараджаецца жыццёва важнае веданне

АДРАЗУ, яшчэ ў душным выхадзе з метро, пацягнула вадарам блізкага дажджу. Ужо на вуліцы стала зразумела: ён будзе вельмі хутка, вось ужо першыя цяжкія кроплі пляскаюць па нагрэтай зямлі, а хмары, якія яшчэ хвілін дваццаць таму здаваліся далёкімі і цёмна-свінцовымі, апынуліся непасрэдна над галавой — светла-шэрыя, рэдзенькія, бы зношаны зрэбны кужаль. Можна было дабежчы да транспарту і праз дзёсяць хвілін сядзець у гарачай кватэры, гледзячы на залеву са свайго сёмага паверха. Але нешта ў галаве было такое рамантычнае, згадалася Янішчыц са сваім «Акном у дождж» (Памятаеце: «...Без парасона, нарасхліст // Мудрэй адчуць, як волі вучыць // Зеленароты мокры ліст»). Карацей, смела ступіўшы пад шэрыя хмары, сапраўды без парасона, я нацягнула ружовы плашч-дажджавік і жвава пакрочыла ў сваё Сухарава.

Рамантычна-паэтычны настрой знік, як толькі вельмі блізка паласнула першая маланка і ўдарыў па вушах гром — бы ў вялізны металічны таз. Дзецца асабліва не было куды — якраз ішла па вялікім прагоне паміж прыпынкамі, заставалася толькі рухацца наперад, трымаючыся падалей ад пасаджаных абাপал дарогі высокіх ужо ліп. Навальніца лютавала над галавой, дождж ліў бы з вядра, мокрая ўшчэнт басаножкі давялося зняць, бо яны толькі паскудна чвйкалі на нагах, замінаючы хадзе. Сяк-так дабралася да невялікага ляска, праз які зразоў шлях дадому. Там было сушэй і не так грымела, але дзесьці ў верхавінах вялізных елак нешта гуло і стагнала, і ад гэтага было не нашмат весялей. Заставалася толькі прыспешваць хадзі і кпіць з самой сябе: знайшла прыгоду на сваю галаву, ды дзе — ледзь не ў цэнтры вялікага горада!..

Адома, ачوماўшыся і развесіўшы сушыць дажджавік і сукенку, якую ён мала ад той залевы засцярог, я задумалася зусім пра іншае. Калі, у які менавіта момант у жыцці, навальніца з найвялікшага дзіва, ад якога аж займала дух, да якога цягнулася рукою з надзеяй калі не злавіць, дык хоць дакрануцца б, ператварылася ў падсвядомы страх, ад якога міжволі ўцягваеш галаву ў плечы? Што робіцца з чалавекам, у які момант ён мяняе ўласныя прырытэты, ці ёсць для гэтага моманту нейкія падставы або ўсё робіцца само па сабе?

Я ж сапраўды любіла навальніцу — апантана, бясстрашна. Памятаю, калі яшчэ не хадзіла ў школу, бабуля адцягвала мяне ад акна літаральна за ногі, а я чаплялася за фіранкі, бо так жа хацелася паглядзець на гэтую казаную яркую прыгажосць. Ужо падлеткам я выбягала на вуліцу проста ў залеву, радасна скакала па лужынах, расставіўшы рукі, падстаўляла небу твар, бы чакаючы ад маланкі пякельнага пацалунка. Ведала: небяспечна, смяротна небяспечна, але ж так цягнула, так падабалася гуляць з агнём... І нават у дваццаць пяць разумнейшай я не стала — адкрывала насустрач маланцы шырокае гарадское акно, цягнула да яе далоні, пісала ёй, маланцы, вершы: «Як старыя каханкі, мы зіліся ў істоту адну. І нікога не трэба, апроч спадарожнага ветру...»

УСЁ змянілася адным ліпеньскім вечарам. Я тады ехала ў родную вёску на апошнім пятнічным аўтобусе. Ісці з яго было кіламетры чатыры, але ж так не хацелася начаваць у душнай кватэры... Як толькі аўтобус ад'ехаў ад прыпынку, пакінуўшы нас з яшчэ трыма спадарожнікамі на пустой і ўжо паўцёмнай дарозе, пачалося нешта. Раўно прама над галавой, стары парк каля дарогі стагнаў, дрэвы хіліліся да зямлі. У небе круціліся нейкія шэрыя віры, нібы варыва ў пякельным катле. Вось гэта была сапраўдная навальніца, тая, у цэнтры якой я заўжды марыла апынуцца. Спачатку маланка падпаліла старое дрэва ў парку — труха ў дупле ўспыхнула, бы падногня, і нават лівень не здолеў патушыць гэтае вогнішча. Пасля яна лупанула прама пад ногі майго спадарожніка, які ішоў крыху наперадзе. Мужчына войкнуў і прысеў на кукішкі, абхапіўшы галаву. Пасля ўстаў, хістаючыся пайшоў далей, прыгаворваючы: «Нічога не чую...» Наступнай ахвярай стыхіі сталі двое цялят, якіх гаспадары не паспелі забраць з пашы — ярка бліснула зусім побач, моцна загрымела — і праз міг жывёлы ўжо нерухома ляжалі ў мокрай траве...

Як я дайшла дадому жывая — ведае толькі Бог. Літаральна, бо я, не ведаючы што рабіць, пачала чытаць Ісусаву малітву — пра «ўратуй і змілуйся» — аднекуль усплыла з закуткаў памяці. Ішла, не спыняючыся, і чытала яе раз за разам. А маланка лупіла зусім побач, у паверхню возера, і, здавалася, варта прыслушацца лепш — і пачуеш, як яе стрэлы шыпяць, судакранаючыся з вадой...

З таго часу я не тое што баюся навальніцы. Проста ведаю, якая гэта страшная неўтаймаваная сіла, за якой можна назіраць. Але толькі на адлегласці, а яшчэ лепш — з якога памяшкання.

Дачога гэтыя аналогіі, спытаеце? Мне здаецца, нешта падобнае перажывае пэўная частка нашага грамадства. Тое, што здавалася такім прывабным і прыгожым, з чым хацелася судакрануцца, да чаго прыкніцца, аказваецца страшнай віхурай, неўтаймоўнай стыхіяй. Апынуўшыся ў яе эпіцэнтры, ты ўжо не належыш сабе і можаш стаць ахвярай, і нікому не важныя твае самыя светлыя пачуцці і самыя высакародныя намеры...

Я іх разумею. Магу толькі паспакушаць: расчаравацца заўсёды балюча. А яшчэ падзяліцца досведам: расчараванне хутка пройдзе, а вось веданне, што не ўсё так прыгожа і здорава, як часам здаецца, застанецца. Вельмі карыснае веданне, я б нават сказала — жыццёва важнае...

Алена ЛЯЎКОВІЧ.

